

УДК 811.161.1'243'271.1:376-054.62

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕНСИВНИХ МЕТОДИК
ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ПРОФЕСІЙНОГО ДІАЛОГУ**

Скляренко О.А. (Харків)

У статті розглянуто можливості використання інтенсивних методів у навчанні іноземних студентів професійного діалогу російською мовою.

Ключові слова: інтенсивний метод, інтенсифікація навчання, іноземні студенти, професійний діалог.

Скляренко О.А. Использование интенсивных методик при обучении иностранных студентов профессиональному диалогу. В статье рассмотрены возможности использования интенсивных методов в обучении иностранных студентов профессиональному диалогу на русском языке.

Ключевые слова: интенсивный метод, интенсификация обучения, иностранные студенты, профессиональный диалог.

Sklyarenko A.A. The Use of Intensive Methods in Teaching a Professional Dialogue to Foreign Students. The article deals with opportunities to use intensive methods in teaching a professional dialogue in Russian.

Key words: intensive method, intensification of learning, foreign students, professional dialogue.

Медичні факультети ВНЗ України останнім часом активно впроваджують практику навчання іноземних студентів англійською мовою. Така практика вносить певні корективи і у викладання російської мови як іноземної. У такої категорії студентів російська мова не є мовою навчання. Але, не зважаючи на це, вона залишається мовою професійного і повсякденного спілкування. Без знання російської мови стає неможливим діалог “лікар-хворий”, “лікар-лікар” під час проходження клінічної практики.

Нагальна потреба удосконалення мовної підготовки майбутніх медиків робить **актуальним** дослідження інтенсифікації цього процесу. У цій статті ми вирішили звернутися до існуючих розробок у сфері інтенсивних методик навчання російської мови, щоб з’ясувати, які з них можуть допомогти у навчанні студентів-медиків професійного діалогу. **Мета** нашої статті – з’ясувати, які прийоми інтенсивних методів можливо застосувати у навчанні професійного діалогу студентів-медиків.

Спочатку слід розібратися з термінологією, яка використовується у статті. Коли ми вживаємо термін “інтенсивні методи”, тоді стає зрозуміло, що існують й “неінтенсивні”. Це вносить певний негатив у розуміння традиційних методів: навіщо навчати “екстенсивно”, якщо можна “інтенсивно”? Але існує два плани цих термінів: психологічний та методичний. З точки зору психології, справді, є позитивна оцінка інтенсивних методів. Але, з методичного боку, традиційні та інтенсивні методи виступають рівноправними. Перевага кожному з методів надається, зважаючи на форми, умови та мету навчання. Для навчання

іноземних студентів-медиків професійного діалогу російською мовою, на нашу думку, мають комбінуватися прийоми інтенсивних та традиційних методик.

Важливо зрозуміти й значення терміну “інтенсифікація навчального процесу”. Інтенсифікація – це діяльність, скерована на підвищення рівня інтенсивності. Джерелом інтенсифікації є вдосконалення ні одного, будь-якого компонента навчання, а вдосконалення самого процесу навчання у всіх його аспектах.

У методиці інтенсивне навчання є специфічною системою, яка відрізняється від традиційних методів викладання іноземних мов. Під інтенсивним розуміють навчання іноземної мови, яке скероване на оволодіння, здебільшого, усним мовленням. Таке навчання спирається на незвичні для традиційних методів психологічні резерви особистості, а також керування соціально-психологічними процесами взаємодії у групі та спеціальну систему спілкування викладача зі студентами та студентів між собою.

У російській методиці проблемам інтенсивного навчання присвячено роботи Г.А. Китайгородської, Л.Ш. Гегечкорі, Т.І. Капітонової, В.В. Петрусинського, А.М. Щукіна, Л.В. Мельникової та інших науковців. У групі інтенсивних методів можна виділити: суггестопедичний метод навчання (Г. Лозанов), метод активізації резервних можливостей особистості (Г.А. Китайгородська), емоційно-смысловий метод (І.Ю. Шехтер), інтенсивний метод навчання усного мовлення дорослих учнів (Л.Ш. Гегечкорі), суггестопедичний інтегральний метод прискореного навчання дорослих (В.В. Петрусинський), курс російської мовленнєвої поведінки (А.А. Акішина), ритмопедія (І.М. Бурденюк), гіпнопедія (А.М. Свядощ та ін.), релаксопедія (І.Є. Шварц).

Попередній аналіз названих методів призвів до висновку, що варто зупинитися детальніше на характеристиках суггестопедичного методу і методу активізації резервних можливостей особистості та спробувати виявити властивості, які б дозволили реалізувати завдання навчання іноземних студентів професійного діалогічного мовлення.

Суггестопедичний метод виник у Болгарії у 60-х роках. Його засновником є Г. Лозанов. “Суггестопедія – це розділ суггестології, присвячений питанням практичної, теоретичної та експериментальної розробки проблем навчання в педагогіці. А саме навчання – це

універсальна форма психічного відображення, за якої шляхом несвідомих механізмів утворюється “налаштування” для розкриття резервів особистості” (переклад наш – О.С.) [2:160]. Г.Лозанов виділяє такі засоби навіювання: 1) складні засоби навіювання (авторитет, інфантилізація); 2) елементарні засоби навіювання (концертна псевдопасивність, двоплановість, інтонація, ритм) [2:163].

Основа авторитета – фізіологічний механізм домінанти, відкритий видатним фізіологом О.О. Ухтомським: “...фізіологічний механізм домінанти функціонує, коли в певних структурах мозку утворюється джерело максимального збудження, при цьому домінантне джерело набуває підвищеної працездатності і процес запам’ятовування стає більш ефективним. Учень може засвоювати значно більший обсяг інформації, ніж в звичайних умовах. Виникає ефект гіпермнезії, або надзапам’ятовування” (переклад наш – О.С.) цит. за [2:164]. Крім того, Г. Лозанов розробив дидактичні ігри, в яких учні виконують різноманітні рольові дії, що дозволяє знімати сильне гальмування, яке виникає у дорослих через невпевненість, коли вони намагаються розмовляти іноземною мовою. Такі рольові ігри виступають засобом інфантилізації (у значенні сугестивного прийому, що сприяє створенню в навчальній групі атмосфери взаємної довіри, що звільняє від напруги внаслідок опори на риси характеру і поведінку, властиву дитячому віку).

Творчий підхід у суггестопедичній методиці застосовано до механізму активного відпочинку. Під час “концертного сеансу” спостерігається парадоксальний феномен: надзасвоєння та надрезультативність навчально-творчих процесів при ефекті не втоми, а відпочинку. Ця псевдопасивність пов’язана з авторитетом та інфантилізацією.

Важливою умовою створення сугестивної атмосфери є фактор двоплановості, який включає елементи мистецтва, які об’єднані в єдину систему: музикальний супровід, інтонаційне оформлення тексту й артистизм педагога, ритм, ігрова атмосфера. Всі ці механізми реалізують три головні принципи суггестопедії: 1) радість та ненапруженість; 2) єдність (свідоме – підсвідоме); 3) сугестивний взаємозв’язок (авторитет – інфантилізація);

Цей метод передбачає таку модель навчання: “1) дешифрування – знайомство з новим матеріалом; 2) активний сеанс – читання викладачем нового тексту; 3) концертний сеанс – повторне читання

викладачем тексту на фоні музичного супроводу; 4) розробка навчальних матеріалів за допомогою сугестивних етюдів; 5) “спектакль” – драматизація тексту, а також тестування” [3:179].

Основні методичні принципи сугестивного методу такі: 1) безпосереднє увімкнення в мову; 2) система сугестивно стимулюючих етюдів; 3) розширений програмний матеріал. Це значно інтенсифікує заняття. Наприклад, етюди завжди мають ситуативний характер і практичне спрямування. В ситуації навчання мови студентів ВНЗ спрямування етюдів має бути професійним. Позитивною рисою цього методу є єдність безпосередньо імітативного та свідомого підходів, скерована на творчу активність, використання мови-посередника (в нашому випадку – англійської мови). Саме тому цей метод може бути використаний у навчанні студентів-медиків англомовної форми навчання професійного діалогу російською мовою.

Важливими для нас характеристиками методу є: 1) активізація студентів; 2) мобілізація прихованих психологічних резервів особистості; 3) підвищена увага до організації педагогічного спілкування на заняттях; 4) перехід навчання іншомовного спілкування з формального в особистісний план. Але деякі прийоми сугестивного методу не можуть бути реалізовані в умовах масового навчання, бо це вимагає спеціально обладнаних приміщень (музичний супровід, атмосфера відпочинку і т. д.). Саме тому можливість застосування методу в умовах університетської аудиторії обмежена, але вищезазначені прийоми методу дозволяють інтенсифікувати процес навчання професійного діалогу.

Наступний метод, до якого ми звертаємося – метод активізації резервних можливостей особистості, розроблений Г.А. Китайгородською на основі концепції Г. Лозанова. Окрім оволодіння комплексом мовленнєвих умінь та навичок, необхідних для майбутньої мовленнєвої діяльності учнів, тут передбачається оволодіння мовним матеріалом, як основою вищезгаданих вмінь та навичок. Саме це важливо для навчання нашого контингенту професійного діалогу. Мовний матеріал має бути відібраний відповідно до комунікативних потреб студентів.

Принциповими теоретичними положеннями методу є: 1) створення певних взаємовідносин у колективі учнів та організація керованого мовленнєвого спілкування; 2) етапно-концентрична організація

навчального процесу (від формування мовленнєвих навичок та вмінь елементарного рівня – через систематизацію засвоєного матеріалу в результаті виконання тренувальних та мовленнєвих вправ – до формування творчих вмінь ситуативного висловлювання на новому матеріалі в умовах, які наближені до реального спілкування); 3) глобальне використання всіх засобів впливу на психіку учня; 4) усного випередження; 5) індивідуального навчання через групове; 6) взаємодія рольових та особистісних елементів у навчанні.

Зміст даного методу може бути актуалізований саме у процесі навчання професійного діалогу. У навчанні студентів-медиків можуть бути використані такі принципи:

- принцип особистісного спілкування;
- принцип рольової організації навчального матеріалу та навчального процесу;
- принцип колективної взаємодії;
- принцип поліфункціональності вправ;
- принцип сконцентрованості навчального матеріалу;

Метод активізації резервних можливостей особистості допомагає за короткий строк оволодіти мовою, як засобом спілкування у межах певних тем і ситуацій, які становлять практичний інтерес для студентів, що забезпечує мотиваційний бік навчання. Позитивним моментом є прагнення до диференціації цілей навчання для формування різних видів мовленнєвої діяльності, а не тільки для усного спілкування.

Таким чином, ми можемо виділити основні характеристики суггестопедичного та методу активізації резервних можливостей особистості, які є актуальними для навчання іноземних студентів професійного усного спілкування: 1) максимальна організація студентів у процесі навчання; 2) мобілізація прихованих психологічних резервів особистості, що сприяє збільшенню засвоєного матеріалу; 3) глобальне використання усіх засобів впливу на особистість студента (опора не тільки на зорове і слухове сприйняття, але й на підсвідомі джерела сприйняття). Інтенсивні методи відрізняються від традиційних видом організації й проведення занять: підвищеною увагою до різноманітних видів педагогічного спілкування, соціально-психологічним кліматом у групі, створенням навчальної мотивації.

Аналізуючи ефективність інтенсивних методів, науковці відзначають, що їх використання дозволяє формувати й активізувати

мовленнєві вміня та навички за короткий строк у межах обмеженого кола тем і ситуацій, які обираються в зв'язку з потребами студентів, що забезпечує високу мотивацію навчання.

Поряд із перевагами у інтенсивних методів є свої недоліки та невирішені питання: сконцентрованість на мовленнєвій діяльності призводить до браку уваги роботі з мовним матеріалом. Це, звичайно, вимагає введення до системи занять тренувальних вправ та граматичних роз'яснень (характерних для традиційних методів, таких як перекладний метод, свідомо-практичний метод та ін.).

Таким чином, використання виділених у статті прийомів інтенсифікації у навчанні студентів-медиків професійного діалогу має відбуватися у поєднанні з використанням прийомів традиційних методів, таких як перекладний метод (принцип одночасного навчання усного мовлення, читання та письма, принцип розмежування активного і пасивного мовного матеріалу), комбінований метод (практична направленість навчання, взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності з урахуванням специфіки кожного з них). Це забезпечить здобуття необхідних знань для професійного спілкування студентів під час проходження практики у лікарні.

Основним напрямом подальших розробок у зазначеній галузі вважаємо створення методичних моделей навчання конкретних стратегій професійного діалогічного мовлення і наповнення таких моделей термінологічними, лексичними одиницями та спеціальними граматичними конструкціями відповідно до комунікативних потреб іноземних студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М. : Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Капитонова Т.И. Современные методы обучения русскому языку иностранцев / Т.И. Капитонова, А.Н. Щукин. – М. : Рус. яз., 1987. – 230 с.
3. Капитонова Т.И. Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному / Т.И. Капитонова, Л.В. Московкин, А.М. Щукин. – М. : Рус. яз. 2008. – 312 с.
4. Китайгородская Г.А. Научно-методическое пособие для преподавателей : (интенсив. курс) / Г.А. Китайгородская. – Изд-во Моск. гос. ун-та, 1979. – 128 с.

5. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного изучения иностранных языков / Г.А. Китайгородская. – Изд-во Моск. гос. ун-та, 1986. – 176 с.